

Freerk Klazes, ged. Noordhorn 7 nov. 1709, wonende te Aalsum onder Oldehove, † vóór 1770, tr. Oldehove 19 apr. 1738 met **Geertje Ites**, van Oldehove, † na 1791; zij hertr. Oldehove 22 juli 1770 met **Reinder Claassen**.

Over de minderjarige kinderen van **Freerk Klazes** worden **Pieter Wessels** benoemd tot voorman, **Johannes Claeuer** als sibbevoogd en **Harm Vonk** als vreemde voogd.

Uit dit huwelijk, ged. te Oldehove:

1. **Aaltje Freerks**, ged. 3 juni 1741, tr. Oldehove 23 apr. 1764 met **Aldert Lammerts**, ged. Oldehove 30 juni 1737, zoon van **Lammert Hindriks** en **Iiten Jacobs**.

2. **Hillette Freerks**, ged. 22 aug. 1745, † vóór 1814, tr. Oldehove 7 juni 1767 met **Mense Annes**, ged. Oldehove 13 okt. 1737, begr. Oldehove 16 juni 1800, wedman, handelaar in hout en steen te Oldehove, zoon van **Anne Menses** en **Folkje Claassen**.

Uit dit huwelijk, ged. te Oldehove:

- a. **Anne Menses**, ged. 13 aug. 1767.
- b. **Frerik Menses**, (1811: *van Houten*) geb. 10 apr. 1769.
- c. **Klaas Menses**, geb. 19 dec. 1771.
- d. **Folkje Menses**, geb. 7 juni 1774.
- e. **Sijbrant Menses**, geb. 25 sept. 1776.
- f. **Ite Menses**, ged. 2 dec. 1778.
- g. **Geertjen Menses**, ged. juni 1783.
- h. **Ytje Menses**, ged. 4 aug. 1785.
- i. **Annijte Menses**, ged. 19 sept. 1790, herbergierse te Oldehove, tr. 1° **Johannes de Vries**; tr. 2° Oldehove 20 febr. 1814 met **Minse Jans Folmer**.

3. **Jantje Freerks**, ged. 11 febr. 1748.

4. **Claas Freerks**, ged. 8 aug. 1756, † na 1802, tr. 1° Oldehove 5 sept. 1774 met **Eetje Gaukes**, ged. Oldehove 22 dec. 1754, dochter van **Gauke Claessen**, schoolmeester, en **Margaretha Wiltingh**; tr. 2° Oldehove 18 nov. 1781 met **Jellerke Hindriks**, † na 1802.

Uit dit huwelijk, ged. te Oldehove:

- a. **Frerik Klazes**, geb. 3 jan. 1775.
- b. **Gouke Klazes**, geb. 20 nov. 1776.
- c. **Geertje Klazes**, geb. 22 okt. 1778.
- d. **Geertje Klazes**, geb. 24 nov. 1782.
- e. **Geertje Klazes**, ged. 8 mei 1785.
- f. **Hindrik Klazes**, ged. 20 juli 1788.
- g. **Hindrik Klazes**, ged. 4 okt. 1789.

5. **Ite Freerks**, ged. 28 okt. 1759.

Het schatregister voor de jaartax van 1556 en het Huis te Adorp

door
R.H. Alma

In *Groninga* 36 (1991) werd het deel van het schatregister van de jaartax uit 1540, voor zover dat overgebleven is, gepubliceerd¹. Het betrof hier de grastallen van het Westerkwartier, alsmede van enige kerspelen in Hunsingo. Dit register zal oorspronkelijk voor de gehele Ommelanden zijn opgesteld en in elk geval tot ca. 1555 dienst hebben gedaan. Rond dat jaar werd het herzien, omdat er vele klachten over kwamen en een en ander niet nauwkeurig zou zijn opgesteld. Van deze herziening beschikken we thans slechts over een afschrift van de totale aanslagen per kerspel, dus niet uitgesplitst naar verschillende gebruikers².

Van één kerspel, Adorp, is echter nog een deel van het register van grastallen uit 1556 over. Vóór in een deel met betalingsordonnanties voor de rentmeester van de kloostergoederen, 1599-1602³, bevinden zich enige afschriften van registers, voorafgegaan door een beknopte inhoudsopgave, waaruit blijkt dat de eind-zestiende-eeuwse afschrijver de bedoeeling had het hele schatregister van 1556 over te nemen. Hij kondigt o.a. aan dat het afschrift zal bevatten:

Registeren daerinne een yder dorp die grastaelen van een jedenen gebruyck mit bijjefoegten namen onderscheijdel[ic]ke im jaere minder getall ses und vijftich uvergeven.

Und oeck

Register van den daerop erfolgt settingen der jaertaxen soe als dic van yderen dorpe in hoeres schatboerers handen opebracht unde voerts den landes Rentennr. uvergelevert wurden. Mit duijtelicker beschreivinge der quoten und summarien hoewel [lees: hoentel] eens yderen dorps jaertare und des gantschen landes in somma belopt.

Van deze mooie plannen heeft hij reeds na één bladzijde van de schatting van Adorp (alfabetisch het eerste kerspel van de Ommelanden) afgezien. Helaas! Zelfs het hele kerspel Adorp is hiermee niet compleet overgeleverd, want bij elkaar opgeteld worden slechts 685 grazen verantwoord, terwijl het hele kerspel 1583 grazen groot was⁴. De rest van het deel is vervolgens gebruikt voor een afschrift van een register van zgn. koeschot en dekenhammeren in de Marne uit 1591, terwijl het, zoals hierboven gemeld, verder gediend heeft als register van betalingsordonnanties voor de rentmeester van de kloostergoederen vanaf 1599.

¹Tzeldertijd verscheen in *Drie-maandelijkse bladen* 43 (1991) 18-49 een artikel van H. Feenstra, 'De ontfrissing van Groningen nogmaals bekeken. Naamgevingspatronen in het Westerkwartier, 1540-1631', waarin het namenbestand van dit register geanalyseerd wordt.

²R.A.G., Statenarchief, inv.nr. 706, gedateerd 1555.

³Ibid., inv.nr. 529.

⁴D.w.z. het jaartal zonder de twee eerste (euw)cijfers is '56'. Het is dus een jaar later gedateerd dan het eerder genoemde overzicht van totale grastallen (zie noot 2). De beschrijving van de landen rond 1555 nam verscheidene jaren in beslag (Vgl. *Groninga* 36 (1991) 59, en R.A.G., Ommelanden arch. 36).

⁵Statenarchief, inv.nr. 706, fol. 2.

Slechts enkele personen uit het Adorper lijstje werden in andere bronnen teruggevonden en de gegevens zijn helaas te summier om definitief uit te maken of het origineel een in 1556 geheel nieuw opgemaakt deel betreft. Het is namelijk ook mogelijk dat het hier het register van 1540 betreft, zoals ook het Westerkwartier deel van 1540 rond 1555 hier en daar aangepast werd. De overeenkomst in lay out, volgorde (eerst priesters, daarna wereldlijke personen) en taalgebruik van het afschrift van het Adorper lijstje met de registers van 1540 is weliswaar groot, maar dit hoeft niets met zekerheid te zeggen.

Van de personen in de onderstaande lijst vinden we *Isbrandt Hermans* te Adorp terug in de protocollen van de Hoofdmannenkamer in 1543 en 1544⁶. In 1554 komt in deze bron een *Griete Wygbolds* voor, van wie de woonplaats echter niet bekend is.⁷ Dit alles geeft echter geen uitsluitsel over de juistheid van de datering op 1556 van het register.

De families Eelts en Coenders te Adorp

Interessant is de vermelding van *Albert Coenders* als gebruiker van 62½ gras te Adorp. Deze vermelding verbindt namelijk de losse gegevens over Adorper bezittingen van een aantal aanzienlijke stad-Groninger families. Het land te Adorp zal eigendom van *Alberts* vrouw *Anna Eelts* zijn geweest, die dit van haar vader *Tamme Eelts* zal hebben geërfd. Deze bezit namelijk in Adorp land, dat hij eerst als stadsburger gebruikte, maar waar hij zich later, vóór 1536, op vestigde.⁸ Of ook *Albert Coenders* zich metterwoon in Adorp gevestigd heeft, is onbekend. Als het lijstje van 1556 is, is dat in elk geval niet, want in de jaren 1550 tot 1558 is hij onafgebroken hoofdman of burgemeester te Groningen geweest.

Alvorens verder op *Albert Coenders* en zijn familie in te gaan, nog enige opmerkingen over de herkomst van zijn land te Adorp. In de twintiger en dertiger jaren van de zestiende eeuw komen in Adorp nog een aantal familieleden van *Tamme* als landgebruiker voor. Zo vinden we in een lijstje uit die tijd o.a. *Johan Hillebrants* met 55 grazen, en *Evert* en *Tamme [Eelts]* tezamen met 55 grazen.⁹ Een ander lijstje: *Evert Eelts* en *Johan Hillebrants* met 110 grazen.¹⁰ Het gemeenschappelijk gebruik van deze 110 grazen wijst op een aangeërfd stuk land en inderdaad is *Johan Hillebrants* een verwant van de gebroeders *Evert* en *Tamme Eelts*. *Johan Hillebrants'* vader *Jacob Hillebrants* was een tantezeger van de moeder van de gebroeders *Eelts*. Waarschijnlijk waren *Jacobs* moeder en de moeder van de gebroeders *Eelts* beiden zusters van *Bartelt Sissing*, stamvader van de latere adellijke familie (*van*) *Sissing* (zie het schema op blz. 170). Het land te Adorp zal van de gemeenschappelijke stamvader, vermoedelijk *Albert Sissing*, die leefde halverwege de 15e eeuw¹¹, afkomstig zijn.

Na deze korte excursie keren we weer terug naar *Albert Coenders*. Uit zijn huwelijk met *Anna Eelts* had hij o.a. een zoon *Johan Coenders*, gehuwd met *Riztle Aykema*. Nu is in

⁶R.A.G., H.J.K., inv.nr. 52, pag. 31, 43, 46 en 60.

⁷Ibid., pag. 194. Een (ouder?) *Griete Wygbolds* komt voor tussen 1527 en 1535, als vrouw resp. weduwe van *Wygbold Tripmaker* (O.a. *Rekeningen der Stad Groningen*, P.J. Blok ed. (s-Gravenhage 1896) 40, 56, 57, 58, 61, 209; in de schaltingen in de stadsrekeningen van 1541-1543 wordt zij niet meer genoemd), maar of dit dezelfde dame is als de *Griete Wygbolds* die in de onderstaande lijst voorkomt, is niet uit te maken. Vóór 1535 komt zij of haar man in elk geval niet als landgebruiker te Adorp voor (R.A. Arnhem, Hertogelijk archief, inv.nr. 1338, rekeningen van rentmeester Evert van Domseler).

⁸R.A.G., H.J.K., inv.nr. 444, reg. 108, 10 nov. 1536. Dat hij aanvankelijk nog in de stad woonde, kan men opmaken uit het feit dat hij in de Gelderse tijd (1514-1536) aanvankelijk als stadsburger belastingvrijdom genoot, maar later zijn naam in de lijst met burgers die land te Adorp gebruikten, werd doorgehaald (Rekeningen Van Domseler).

⁹Rekeningen Van Domseler.

¹⁰Ibid. Helaas zijn deze twee lijstjes niet gedateerd.

¹¹O.a. vermeld in de brouwersgilderol van 1424. Hij leeft nog in 1457, wanneer hij als bewoner van een huis in de Ebbingestraat voorkomt (R.A.G., Kloosterarch. inv.nr. 385, reg. 367, Reg. Feith 1457.5).

1987 in de kerk van Adorp een zandstenen zerk voor een *Albert Coenders* (overl. 1561) teruggevonden, waarover destijds in het tijdschrift *Groninger kerken* uitgebreid verslag is gedaan¹². Dit kan geen zerk voor de man van *Anna Eelts* betreffen, want die overleed reeds in 1559/1560¹³. Bovendien vertoont de zerk, naast de tekst 'ALBERT KOË= / DERS AN°. 1561', de volgende twee wapens: heraldisch rechts het wapen-*Coenders*, nog met een weelderige boomkruin, en links een wapen met een moriaanshoofd, vergezeld van drie rozen. Dit wapen wordt in het genoemde artikel met een vraagteken toegeschreven aan de familie *Froma*, terwijl aangeleekend wordt dat ook het wapen-*Aykema* in aanmerking komt¹⁴. Het wapen van de familie *Froma* vertoont echter alleen in de heraldisch-linkerhelft het moriaanshoofd met drie rozen, terwijl in de rechterhelft een halve adelaar staat. De door Pathuis genoemde vermeldingen van *Froma*-wapens zonder deze adelaar blijken bij nadere beschouwing ten onrechte aan deze familie toegeschreven te zijn¹⁵.

Wij moeten dus voor de ouders van de door de zerk toegedekte *Albert Coenders* zoeken naar een echtpaar *Coenders-Aykema*. En met het huwelijk van *Johan Coenders* met *Riztle Aykema* hebben we de oplossing hierboven al verklept. Dit echtpaar levert bovendien de relatie met de ligging van de zerk in de kerk van Adorp: *Johan* erfde namelijk de heerd te Adorp van zijn moeder *Anna Eelts*. Door geldnood gedwongen belaste hij hem zwaar met schulden, blijkens de vele rentebrieven uit de jaren 1555-1568, waarin de heerd als onderpand genoemd wordt¹⁶. Ook *Albert Coenders* en *Tamme Eelts* hadden reeds diverse leningen over deze heerd afgesloten¹⁷. Uiteindelijk liepen de schulden zo hoog op dat de heerd kort vóór 1572 bij openbare verkoop van de hand gedaan werd om de schulden te betalen. In dat jaar is sprake van 'dat huess ende verkofte heerd landes tho Adorp'¹⁸. De benaming 'huis' doet vermoeden dat het een aanzienlijker gebouw dan de gemiddelde boerderij is geweest, hetgeen ook te verwachten is als keurige families als *Eelts* en *Coenders* het bewoonden. We zullen wel eerder moeten denken aan een borg-in-wording, een huis dat de potentie had om later tot een borg uit te groeien, ware haar ontwikkeling niet voortijdig onderbroken.

Of *Johan* en *Riztle* er gewoond hebben en de heerd zelf gebruikten, of dat zij er een huurder of hadden zitten, is niet bekend. In 1559 noemt *Johan Coenders* zich 'tho Dunkelborch' en hoofdzing te Hoogkerk. Blijkbaar woonde hij dus toen op deze (verder onbekende) 'Dunkelborch' te Hoogkerk. Dat zijn zoon *Albert*, die overigens niet veel ouder dan 10 jaar kan zijn geweest, in de kerk van Adorp begraven werd, zou er dan ook op kunnen wijzen dat eerdere familie (*Johans* vader *Albert* of zijn grootvader *Tamme Eelts*?) daar ook begraven lagen. Over eventuele andere kinderen uit het echtpaar *Coenders-Aykema* is weinig bekend. Het handschrift *Doys* in de Provinciale Bibliotheek te Leeuwarden schrijft hun twee dochters *Syljen* en *Elyen toe*¹⁹. Van de *Elyen Coenders* vinden we in de archivalia geen spoor. Een juffer *Sijlken Coenders* kennen we echter wel: in 1598 wordt vermeld dat

¹²De navorsers, in: *Groninger kerken* 5 (1988), met foto. De zerk wordt ook beschreven in A. Pathuis, *Groninger gedenkwaardigheden* (Assen en Amsterdam 1977) (hierna te noemen: *GDW*) nr. 261, als 'misschien nog aanwezig onder de houten vloer'.

¹³G.A.G., Arch. parochiekerken, inv.nr. 103, reg. 445, dorsale aantekening, alsmede: G.A.G., R.A. III b 1, Reg. Feith 1560.96.

¹⁴*GDW*, nr. 261, noemt het wapen ook *Froma*, zonder verdere beschrijving.

¹⁵De wapenborden in *GDW*, nrs. 3716 en 4358, blijken bij uitwerking van de kwartieren te verwijzen naar het echtpaar *Johan Coenders* en *Trude Aykema*, terwijl het wapen in de linkerbovenhoek op het graf van *Ballo Froma* (*GDW*, nr. 492) niet op een kwartier-*Froma* slaat.

¹⁶H.J.K., inv.nrs. 223, 224, 226-228, 230, 232 en 233.

¹⁷H.J.K., inv.nr. 235.

¹⁸Ibid.

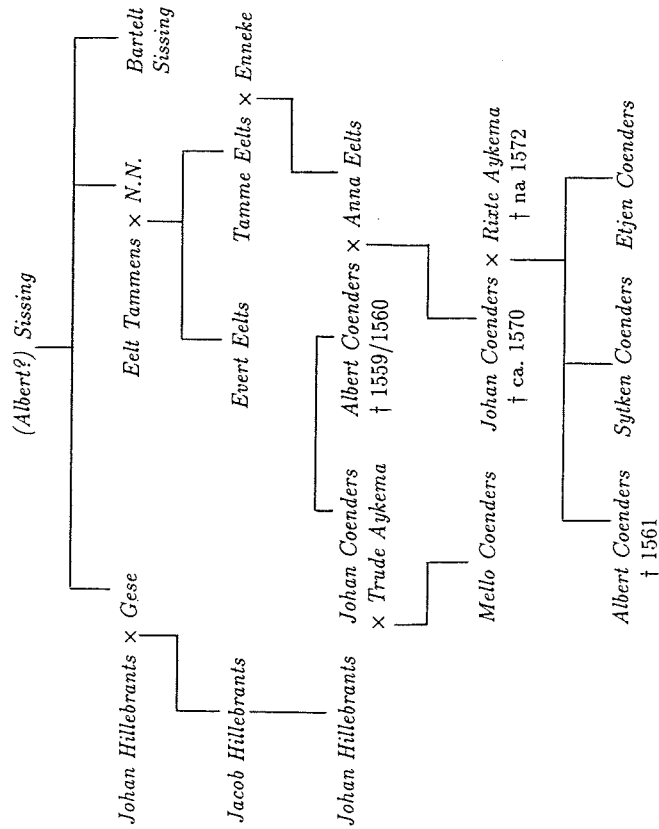
¹⁹H.L. Hommes, 'Coenders van Helpen', in: *Jaarboek van het Centraal Bureau voor Genealogie* 17 (1963) 174.

'Godt den Heere haere sinnen heeft beroeft' is en dat zij in het klooster te Wijtwerd verpleegd wordt.²⁰

Aan wie het huis te Adorp rond 1570 verkocht is, is onbekend. Blijkbaar heeft het sindsdien geen adellijke bewoners meer gekend want tot een serieuze borg heeft het zich niet ontwikkeld. De ligging is helaas niet bekend, noch wordt het huis ooit in de bronnen met een naam aangeduid. In het boek *Ommelander borgen en steenhuizen* is het kerspel Adorp dan ook een witte plek op de kaart gebleven.

Volledigheidshalve vermelden we hier nog dat *Albert Coenders*, de man van *Anna Eelts*, ook nog een broer *Johan Coenders* had, gehuwd met *Truida Aykema*²¹. Dat met de *Albert Coenders* van de zerk niet een zoon van dit echtpaar bedoeld kan zijn blijkt met zekerheid uit het feit dat op 21 januari 1559 sprake is van slechts één minderjarig kind van wijlen *Johan Coenders* en *Truida Aickema*²² en dit moet wel hun zoon *Mello Coenders* zijn²³.

Overzicht van de hierboven genoemde personen

²⁰G.F. Noordhuis, *Geschiedenis van de Johanniërs in de provincie Groningen (13de-17de eeuw)* (Warf-fum 1990) 46.

²¹Zie ook noot 15.

²²G.A.G., Arch. parochiekerken, inv.nr. 103, reg. 445, dorsale aantekening.

²³Zie verder ook: Hommes, 'Coenders van Helpen', 177.

Uit het voorgaande blijkt wel, dat dit soort onbenullig lijkende fragmenten toch een aantal gegevens (archiefvermeldingen en een grafzerk) kunnen combineren en zo tot nieuwe historische en genealogische resultaten kunnen leiden. Genoeg reden dus om de lezer niet langer in spanning te laten en het lijstje hieronder weer te geven.

De schatting van Adorp in de jaartax van 1556 (fragment)

Adorp	grasen
De pastoer aldaer	56
De vicarius aldaer	31½
Albert Friese	1
Foz	28
Isbrandt Hermans	77½
Noch	6½
Noch dat <i>Dyczierhuys</i> toekumpt	20½
Griete Wigbolts	13
Willem Dercx to Heckum	46
Albert Coenders	62½
ende een vierendeel mit een kleyn heemcken omtrent een vierendeel landes groot, ende een strepelken hennip landes	
<i>Johan Aloffs</i>	7
<i>Abel Heyckens to Sawert</i>	36½
<i>Jonge Menne</i>	26
<i>Bartolt to Sawert</i>	4½
<i>Claes Arys</i>	17½
<i>Johan Drenth</i>	17½
<i>Cornelys toe Sawert</i>	21
<i>Roeloff Alberts aldaer</i>	12
<i>Pieter Claesen</i>	26
<i>Herman Isbrandts</i>	62
<i>Hindrick Jellkens</i>	1½
<i>Issbrant op Arnauwert</i>	30
<i>Jacob Nannens</i>	5½
<i>Sicke in den Ham</i>	41
<i>Lueffke</i>	11
<i>Jacob Cleverinck</i>	3
ende een stuccke heems tot het voors. landt gehoerich.	
<i>Simon Gerryls</i>	20½